

Анімістичні метафоричні номінації в свою чергу реалізуються в анімістичних (*Another trial will, I think, approve / The manly strain this Canada hath bred* [8]) і антропоморфних (*Smile upon us, Canada!* [6]) моделях.

Важливе місце у створенні образу держави відводиться **метонімічній транспозиції**, яка базується на перенесенні назви одного об'єкта/явища на інше за принципом суміжності на підставі реально існуючого асоціативного зв'язку між ними. Для номінації держави в англомовній канадській поезії використовуються метонімічна транспозиція атрибутивного і локального типу, останній з яких переважав. Метонімічні переноси на основі локальних відношень представлені 3 основними моделями: 1) «неживий об'єкт, пов'язаний з державою → держава», наприклад: *God save our Queen, and heaven bless / The Maple Leaf forever!* [9]; 2) «держава → населення держави», наприклад: *And our attempt / Losing its grain of rashness takes its rise / In clearest judgment, whose effect will nerve / All Canada to perish, ere she yields* [8]; 3) «держава → пов'язані з нею почуття або переконання», наприклад *To keep this part of Britain's empire next the heart / Loyal as were our fathers, and as free* [5]. Атрибутивний тип метонімічного переносу зумовлений асоціаціями між ознакою та об'єктом, якому ця ознака властива, представлений моделлю «ознака держави → держава», яка має 2 підтипи: 1) характеристика фізико-географічного положення держави → держава, наприклад, *Yet Ocean unto Ocean cries! / For us their mighty ideas go forth / We front the sun – behind us lies / The mystery of the unconquered North!* [7]; 2) характерна риса держави → держава, наприклад *Out of the East you have issued, forth from the Old to the New* [4, p. 12]. Це субстантивовані прикметники *the New* шляхом метонімічної транспозиції втілює образ канадської держави через її характеристику як відносно нового, недавно утвореного явища у порівнянні зі старим світом – *the Old*.

Отже, метафора і метонімія, різні за своєю структурою, граматичним вираженням і семантичним наповненням, є продуктивними засобами номінації держави у англомовній канадській поезії на всіх етапах розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гак В.Г. К типологии лингвистических номинаций / В.Г. Гак // Языковая номинация (Общие вопросы). – Москва: Наука, 1977. – С. 230-293.
2. Рут М.Э. Образная номинация в русском языке / М.Э. Рут. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 1992. – 148 с.
3. Boulton H. "Canada" [Electronic resource] / H. Boulton. – The resource is available: http://canadianpoetry.org/2013/12/17/poems-of-the-love-of-country/#_edn1
4. Browne T.A. "The Great Canada" / T.A. Browne // The Belgian Mother and Ballads of Battle Time. – Toronto: The Macmillan Company of Canada, 1974. – P. 10-15.
5. Kirby W.M. "The U.E. Loyalists" [Electronic resource] / E.J. Pratt. – The resource is available: <http://canadianpoetry.org/2014/06/20/raise-the-flag-and-other-patriotic-songs-and-poems/#theueloyalists>
6. MacKay I.E. "From the Trenches" [Electronic resource] / I.E. MacKay. – The resource is available: <https://allpoetry.com/From-the-Trenches>
7. Mair Ch. "In Memory of William A. Foster" [Electronic resource] / Ch. Mair. – The resource is available: <http://canadianpoetry.org/2014/06/20/raise-the-flag-and-other-patriotic-songs-and-poems/#inmemoryofwilliamafoster>
8. Mair Ch. "The Capture of Detroit" [Electronic resource] / Ch. Mair. – The resource is available: <http://canadianpoetry.org/2014/06/20/raise-the-flag-and-other-patriotic-songs-and-poems/#thecaptureofdetroit>
9. Muir A. "The Maple Leaf Forever" [Electronic resource] / A. Muir. – The resource is available: <http://canadianpoetry.org/2014/06/20/raise-the-flag-and-other-patriotic-songs-and-poems/#themapleleafforever>
10. Nelson E.G. "My Own Canadian home" [Electronic resource] / E.G. Nelson. – The resource is available: <http://canadianpoetry.org/2014/06/20/raise-the-flag-and-other-patriotic-songs-and-poems/#myowncanadianhome>
11. Scott F.R. "Laurential Shield" [Electronic resource] / F.R. Scott. – The resource is available: https://canpoetry.library.utoronto.ca/scott_fr/poem2.htm
12. Weir R.S. "O Canada" [Electronic resource] / R.S. Weir. – The resource is available: <http://rpo.library.utoronto.ca/poems/canada>

Прокопович Л.С.

м. Мукачево, tubek25@gmail.com

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРЕМИ ВОДА В РОМАНІ МИРОСЛАВА ДОЧИНЦЯ «МАФТЕЙ»

Сьогодні традиційна для вітчизняного мовознавства спрямованість наукових досліджень на вивчення тексту як лінгвістичної категорії одержала новий імпульс у зв'язку з розвитком таких галузей знань, як філософська логіка, когнітологія, дискурсна прагматика. Однак онтологічні засади, комунікативні принципи, смислові інтенції текстових структур й нині визначаються неоднозначно і вимагають подальшого поглибленого опрацювання на матеріалі художніх текстів.

«Сприймаючи текст як лінгвокультурологічне явище, ми усвідомлюємо те значення слів, які пропонує конкретика мовленнєвого оточення, причому не одне з тих, які містяться у тлумачному словнику, принаймі воно

е здобувати додаткові конотації, викликані асоціативно-оцінними нашаруваннями, алюзійними підтекстами тощо. Таким чином виявляє себе через – образи, смисли – той глибинний семантичний шар, який належить і мові, і взаємному – домислювальному – рівню. Утворюється складна система образно-поняттєвого бачення смислу, що здебільшого не може виявити себе без дії національно-культурних чинників» [7, 17].

Лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту передбачає добру загальнолінгвістичну орієнтацію в тексті і вимагає знання теоретичних засад лінгвокультурології, її методології й методики аналізу, основних понять лінгвокультурології: лінгвокультурний концепт, національна лінгвокультурна ментальність, лінгвокультурема, культурна сема, культурна конотація, культурний фон, культурний простір, культурна традиція, культурна спадщина, лінгвокультурна парадигма.

Дослідники зазвичай з'ясовують зміст термінологічного поняття *лінгвокультурема* як такої мовної одиниці тексту у семантиці якої зосереджена вагама і культурна інформація. У науковій літературі вони називалися по-різному: концепт національної культури (Н. Арутюнова, Ю. Степанов) [1; 10], лінгвокультурний концепт (В. Маслова) [9], лінгвокультурологічний концепт (В. Карасик) [6], культурно маркована одиниця, слово з національно-культурним компонентом семантики (Є. Верещагін, В. Костомаров) [2; 8], мовно-естетичні знаки національної культури (С. Єрмоленко) [4], мовні знаки культури, етнокультурний концепт, знак етнокультури (В. Жайворонок) [5], лінгвокультурема (В. Воробйов) [3].

«Мовно-естетичні знаки культури – наголошує С. Єрмоленко – це висловлювання, які живуть самостійним життям незалежно від твору, в якому вони вжиті, від авторського задуму. Нашарування різних прочитань, різних ідей, виявлення тих потенціальних змістів, про які не замислювався автор пов'язане з особливостями пізнання, з психологією творчості [4, 289].

З погляду психології творчості мовно-естетичний знак можна вважати «своєрідним продовженням роботи духу, для якого мова прокладає шлях» [11, 421]. З огляду на вищесказане *метою* нашої розвідки є виділення в художньому тексті лінгвокультурними вода та аналіз її конкретного компонентного наповнення.

Вода – це лексема, що позначає одну із субстанціональних якостей простору. У національній мовно-просторовій картині світу, зокрема у романі М. Дочинця «Мафтей» ця номінація об'єднує поняття низового простору *річка, озеро, колодязь, джерело та серединного – дощ*.

Власне, для глибшого лінгвістичного осмислення індивідуальної художньої моделі світу автора розглянемо один з останніх романів «Мафтей». Одним із показових мовно-естетичних знаків національної культури, реалізованих в цьому творі виступає образ *ріки Латориці*. Цей образ впродовж всієї оповіді переростає у символ.

Почаття «вода» виповнює собою ліро-філософські роздуми персонажів, конкретизується і символізується в нових індивідуально-авторських контекстах: *Я прослував городами Замлину. Обіч пружно гоголіла ріка, етрачаючи на силі щодня. Повені приходять в наш край кожні шість-сім років. Їх чекають з острахом. Знають, що прийде нагла вода, бояться її як судного дня (Доч., 37)*. В тексті немає безпосереднього звернення до Бога, але все спрямування оповіді відповідає високому покликанням біблійних текстів, сповнене роздумами про очищення душі. А отже, про вічне й Божеське. Характерологічне порівняння *нагла вода (повінь) – судний день* завершується вагомими та радісними словами автора: *... Бог занурює нас в глибокі води не для того, аби втопити, а щоби омити (Доч., 37)*.

В описах *води* М. Дочинця спостерігаємо органічне поєднання, взаємодію лексичних і синтаксичних одиниць: *Тепер діло за тобою, водице-сестрице. За твоїм чудодійним говором, за гоїною свіжістю, за живильними випарями: за лелітками насонцених хвиль (Доч., 164)*. Позитивна оцінка виражена не тільки у звертанні *водице-сестрице*, а й епітетах *чудодійній* (говорі), *гоїна* (свіжість), *живильні* (випари), *насончені хвилі*. Еспресивно – оцінний потенціал в даному контексті залежить від семантичної та стилістичної сполучуваності цих лексичних елементів.

У контексті роздумів головного персонажа Мафтея про воду слова набувають символічного значення. Вода – найперший лік, символ зцілення, життя: *«Вода – перший лік,» – кажу я всім і кожному. «Як се?» – чудуються. «Так: воду в себе, воду на себе, і сам коло води. Вона вгадає хворобу і забере.» – «Такий дешевий лік?» – беруть під сумнів. «Дешеве дороге вартус.» – «Що в тій воді такого?» – розсвзять зубу. «Все» «таке». Вода за нас давніша і ми нею повні. Кров наша – вода, соки наші – вода, сім'я наше – вода, очі наші – вода. Солена. Вода з неба і сіль із землі. Ми з того зліплені Божою слиною...». Слухають і мовчать. Як вода (Доч, 41).*

Образотвірність дієслів простежуємо і в розвитку метафоричної теми «ріка знала», «ріка була спільницею»: *Порі: Те, що він розповів, я вислухав, а ріка це вже знала давно (Доч., 13); Ріка грала. Сонце гладило (Доч., 157); Ріка була нашою потємною спільницею. Вона знайшла нас на різних берегах і звела, а тепер наново прокладала хиткий місток(157): Може, вітвр-шибайголова приніс відголосок циганської музики з середмістя. А*

може, то грала ріка. Її музика завсіди різна (Доч., 193); Я мимоволі обернувся до Латориці, що проворно несла в далину свою бігучу радість (Доч., 39); Жони брели заплавою на босо, лиманим инурком уйдіши вбрю... Ріка здержала плин, дала їм перейти(Доч., 214). Митець у кожній лексичній одиниці намагався відтеорити невичерпний семантичний потенціал мови. Позитивно-оцінну характеристику, конкретно-чуттєво-психологічне сприймання *ріки* актуалізують лексеми *грала, музика, радість, проворно*.

Здійснений розгляд лінгвокультуреми *вода* акцентує її стилістичну значущість як мовного знака етнокультури маркера національної свідомості, креативного моввираження автора.

До основних компонентів символічного значення лінгвокультуреми *вода* відносять такі: життя, час, життєдайність, очищення, здоров'я, чистота, молодість, журба, забуття, небуття, смерть.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арутюнова Н.Д. Мова і світ людини [текст] / Н.Д. Арутюнова. – 2-вид., – М.: Мови російської культури, 1999. – XV, 400 с.
2. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Лингвострановедческая теория слова: монография / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров – Русский язык, 1980. – 320с.
3. Воробьев В. В. Лингвокультурология (теория методы): монография / В. В. Воробьев. – М.: Из-во Рос. ун-та дружбы народов, 1997. – 331с.
4. Ермоленко С. Я. Мовно-естетичні знаки української культури. /С. Я. Ермоленко – К.: Інститут української мови НАН України, 2009. – 352 с.
5. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: [словник-довідник] / В. В. Жайворонок. – К.: Довіра, 2006. – 703с.
6. Карасик В. І., Слишкін Г. Г. Лінгвокультурний концепт як одиниця дослідження [Текст] / В.І. Карасик, Г.Г. Слишкін // Методологічні проблеми когнітивної лінгвістики: Наукове вид./ За ред.. І. А. Стерніна. – Воронежський державний університет, 2001. – С. 75–79.
7. Кононенко В. І. Текст і зміст: монографія / Віталій Кононенко. – К.: Івано-Франківськ: Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2012. – 272с.
8. Костомаров М. І. Слов'янська міфологія. – К., 194. – С. 218.
9. Маслова В. А. Лингвокультурология: Учебное пособие для студентов высш.учеб. заведений – М.: Издательский центр «Академия» 2001. – 208с.
10. Степанов Ю. С. Константы: Словарь русской культуры. Опыт исследования./ Ю. С. Степанов – 3-изд., – М.: Академический Проект, 2004. – 992с..
11. Шляхова Н. М. «Спроба виразити невиразальне»(Потебнянська теорія автора) // Вісник Харківського університету. Серія: Філологія. – №491. – Харків, 2000. – С.421.

ДЖЕРЕЛО ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

Доч. – Дочинець М. «Мафтей». Книга написана сухим пером. Роман. Мирослав Дочинець Мукачєво: Карпатська вежа 2016. – 352с.

Проція І. Р.
м. Київ, irp@ukr.net

ФУТБОЛЬНА ТЕРМІНОЛЕКСИКА У СПОРТИВНИХ СТАТТЯХ ТАРАСА ФРАНКА

На зламі XIX–XX ст. в Україні, як і в більшості країн Європи, з'явилася зацікавленість футболом. Великий інтерес до нового виду спорту, який тоді називали копаним м'ячем, виявляли сини Івана Франка, Сергій Франків син – Тарас – в історію українського футболу ввійшов насамперед як теоретик і популяризатор цього виду спорту, як спортивний оглядач щоденної української газети «Діло», а також як футбольний суддя. Відомо кілька його праць, присвячених безпосередньо футболу: підрозділ про копаний м'яч у монографії «Історія і теорія руханки» [2], цикл статей про тренувальну підготовку футболістів і тактику футбольної гри – «Футбольний тренінг і тактика» [3; 4] та розвідка про футбол «Гарпаст (новий спорт)» [1]. На жаль, більшість спортивних статей футбольної тематики Тараса Франка залишаються маловідомими для широкого загалу, що зумовило актуальність запропонованої розвідки. Мета статті – показати різноманітність української футбольної термінологіки, яку вживав у спортивних статтях футбольної тематики Тарас Франко.

Розгляд української футбольної лексики в статтях Тараса Франка варто розпочати зі з'ясування того, які номінації використовував автор для називання гри у футбол. В аналізованих працях вжито практично всі відомі на той час найменування футбольної гри – союзник, гарпаст, harpastum, футбол і копаний м'яч. Серед назв футбольного поєдинку Тарас Франко використовував власне українські номінації: гра, змагання, змагання копаного м'яча, а також номінацію з чужомовних складників: футбольний меч / match. Для позначення частини футбольного матчу вжито українські назви: перша / друга половина, перерва, кінець гри, а також збірну назву перша / друга дія. З-поміж назв футбольних клубів та футбольних команд у працях Франка функціонують номінації дружина, футболева дружина та футбольний клуб, а на позначення футбольної інституції, що об'єднувала команди, які виступали тоді в турнірах із футболу, – назва Футбольний Союз. Далі